

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Русько-польські відносини X–XIV ст.

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма 032 «Історія та археологія» (історія)
Спеціальність 032 «Історія та археологія» (історія)
Галузь знань гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Русько-польські відносини X–XIV ст.
Викладач (-і)	Мирослав Михайлович Волощук
Контактний телефон викладача	+380342596103
E-mail викладача	myroslav.voloshchuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Лекційні, практичні, індивідуальні завдання. Самостійна робота у широкому вимірі персональних практик студента
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/1935
Консультації	передбачаються
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна упорядкована на основі освітньої програми, а також детального багаторічного вивчення русько-польських історичних контактів (X–XIV ст.). Ключовою на цьому тлі стала участь у програмі <i>Erasmus+ Ianus II</i>, котра упродовж 2015–2016 рр. уможливила проведення ґрунтовної евристичної роботи у бібліотеках та архівах Польщі з метою дослідження руських поселенців держав П'ястів XI–XIV ст. НД розрахована на значно глибше дослідження насамперед студентами, але й у перспективі – аспірантами та докторантами, наших із поляками двосторонніх відносин, які на сьогодні потребують кращої репрезентації, адже, не секрет, що головна увага такого штибу студій зосереджена, головню на драматичних подіях двосторонніх відносин XVII–XVIII ст., кінця XIX – першої половини XX ст. НД містить найважливішу, на думку упорядника, інформацію у сфері джерелознавства, історіографії та головних проблем історії русько-польських відносин X–XIV ст., теми лекційних занять, семінарів, самостійної роботи тощо.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета та цілі курсу опираються на освітню програму першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань гуманітарні науки, спеціальності 032 «Історія та археологія» у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника, навчальний план, робочу навчальну програму та програмові вимоги. Останні включають перелік найосновніших тем, які обговорюватимуться на лекціях, готуватимуться студентами на практичних, або ж виконуватимуться як самостійна робота (конспект монографій, творчі виступи, есе, мультимедійні презентації тощо). Однак під час навчання тематика може змінюватися залежно від напряму розвитку викладання НД. Усестороннє опрацювання запропонованих тем має надати студентові не лише широку базу знань із окресленої НД, а й закріпити відповідні практичні навички. <i>Завдання:</i> ознайомити студентів із русько-польськими політичними, соціально-економічними, культурними, релігійними відносинами X–XIV ст.; навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності знання середньовічної історії обох країн, порівнювати їх із історією інших сусідніх земель (Угорщини, Чехії, Німеччини, країн Балтії, Балкан тощо); виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблем. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації. У результаті вивчення НД студент повинен: – володіти знаннями із предметної області майбутньої професії. Знати і розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історії, в цілому, середньовічної історії та історії русько-польських відносин доби Середньовіччя, зокрема, теоретичні основи правової та економічної наук, теоретичні і практичні основи навчання історії і суспільствознавчих предметів ін.; орієнтуватися на їх сучасні досягнення. – знати термінологію та наукову періодизацію НД	

- розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності, дотримуючись грамотності
- здійснювати аналіз, синтез ін., мати сформоване критичне мислення
- використовувати знання, уміння і навички із дисциплін фундаментальної та професійної підготовки для розв'язання конкретних завдань у професійній діяльності.
- самостійно оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції у державі та світі, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, а також освітні проблеми, пропонувати способи їх розв'язання, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; формувати політичну культуру, ініціативу і підприємливість
- вести пошукову роботу в галузі історії Середніх віків, історії русько-польських відносин доби Середньовіччя, зокрема, а також здійснювати наукові і науково-педагогічні дослідження, методики викладання історії, історичного краєзнавства; застосовувати міждисциплінарний підхід.
- застосувати професійний і творчий потенціал як в інтересах українського суспільства (в освітній і соціальній сферах суспільного життя), так і для самореалізації особистості; розуміти проблематику ролі й місця людини в історичному процесі
- вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання на заняттях з історії Середніх віків та історії русько-польських відносин доби Середньовіччя, зокрема, компетенції, усвідомлювати призначення діяльності за обраним фахом, а також потреби систематично підвищувати професійну кваліфікацію через навчання впродовж життя

4. Програмні компетентності та результати навчання

Програмні та предметні компетентності розвиваються суміжно, в контексті виконання низки теоретичних і практичних завдань, передбачених програмовими вимогами НД, а також суміжних нормативних дисциплін, як от *«Історія Середніх віків»*, *«Історія України»* і ін. У процесі їхнього виконання студент вдосконалюватиме комунікативну, лінгвістичну, інформаційно-цифрову, соціальну і громадянську компетентності, виробить навик постійно вчитися, шукати нове і вдосконалюватися у вже відомому, виростатиме у власному соціокультурному просторі та, безперечно, володітиме широким спектром фахових, предметних компетентностей вчителя-професіонала

1. Робота з першоджерелом (належить до лінгвістичної, інформаційно-цифрової, загальнокультурної компетентності, у цілому – навчання вчитися)

Студент отримує фрагмент джерела на староболгарській (церковнослов'янській) або латинській мовах доби Середньовіччя (оригінал або вже відчитана його версія – у випадку тексту на латині) задля типологізації, встановлення авторства та часу написання, вичленення незнайомої термінології (власні назви – імена, предикати, прізвиська осіб, географічні локоніми й хороніми, спеціальні поняття – уряди, адміністративну номенклатуру, етноніми тощо) та її пояснення, а також коментаря отриманого фрагмента джерела. Такий навик буде корисним для прищеплення розуміння елементів наукової роботи, ознайомлення із живою історією русько-польських відносин, проникнення в її найпотаємніші глибини

2. Реферований переклад статті з іноземної мови (лінгвістична, інформаційно-цифрова, загальнокультурна компетентність, навчання вчитися, а також низка фахово-предметних: наявність системи знань із предметної області майбутньої професії, основних теорій та концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого та історіографічного аналізу зібраної інформації)

Студент отримує на переклад, із власної ініціативи запропонованої іноземної мови, наукову статтю або фрагмент монографії обсягом не більше 15 сторінок, які повинен перекласти близько до тексту в учнівському зошиті, здійснивши чіткий бібліографічний її опис та перекладені сторінки. Така форма роботи не тільки виховує культуру спілкування (невербального) іноземною мовою, а й виховує у студентів знання в галузі зарубіжної історіографії русько-польських історичних зв'язків доби Середньовіччя, наукову етику ведення конспекту, здатність застосовувати сучасні методи і освітні технології (*online* переклади, новітні для цього гаджети).

3. Опрацювання спеціалізованої музейної експозиції (належить до комунікативної, соціальної і громадянської, загальнокультурної компетентностей, у цілому – навчання вчитися)

Студент із цією метою самостійно відвідує український або польський музей (під час

екскурсії), у якому присутні спеціалізовані тимчасові медієвістичні виставки або стаціонарні покази, що відображають аспекти двосторонніх відносин. Його завдання передбачає опрацювання та класифікацію цієї експозиції за характерними критеріями побаченого, наприклад: війна, побут і повсякдення, господарство і ремесла, світ релігійних уявлень і міфологія, освіта і наука, символи влади та ін. Прикінцевим варіантом підготовки є розгорнутий конспект та усний виступ. Вітається мультимедійна презентація. Такого стибу робота важлива для частішого залучення молоді відвідувати музеї, вміння пояснити експозицію, дати чіткий розлогий, а головне, цікавий коментар до будь-якого артефакту, прививати висококультурні цінності, вміння логістично грамотно побудувати такі відвідини музею, знати головні тематичні музеї України, Польщі, Європи і світу, в цілому.

4. Археологічний артефакт (належить до лінгвістичної, інформаційно-цифрової, компетентності, компетентності у природничих науках та технологіях, загальнокультурної та екологічної компетентностей, у цілому – навчання вчитися)

У цьому випадку студент має справу із живим свідком матеріальної минувшини – окремим археологічним артефактом (музейний експонат, приватна власність, підйомний матеріал під час польових досліджень, тощо), які раз по раз являються світові під час археологічних розкопок в Україні й Польщі. За допомогою інструментарію спеціальних історичних дисциплін (СІД) та даних археології він має навчитися атрибутувати цей предмет дослідження, датувати, пов'язати із чітким колом осіб та пояснити його використання, зіставити і порівняти з іншими типологічно схожими артефактами, вміння встановити його вартість, відчитати на ньому імовірний напис, перекласти його та прокоментувати. Студент зможе відчувати «дух епохи», торкнутися своїми руками до «живої історії», а відтак ще більше полюбити її, коли матиме справу, хоча б час від часу, із такими елементами занять. Відвідини археологічних досліджень (наприклад, у Галичі, сповненому великої кількості сюжетів русько-польських відносин XIII–XIV ст.) виховає в учнів розуміння важливості дбати про екологію краю, грамотного ведення такого роду студій.

5. Спеціалізована бібліографія (належить до циклу компетентностей за предметом, бо дає змогу студенту виробити систему знань основних теорій і концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого і історіографічного аналізу зібраної інформації. Сюди ж відносимо лінгвістичну компетентність, навчання вчитися, загальнокультурну компетентність)

З метою вироблення навички проведення наукових студій студент повинен навчитися грамотно складати бібліографічний опис видань до теми окресленої навчальної дисципліни. З цієї метою пропонується компонування в окремому конспекті списку джерел кількістю до 50 позицій з довільно обраної студентом теми.

6. Розробка медієвістичного туристичного маршруту (комунікативна компетентність, лінгвістична, громадянська, загальнокультурна компетентність, навчання вчитися та здорового способу життя, поєднана із низкою фахових)

Збір та обробка даних про перелік медієвістичних пам'яток тієї чи іншої частини нашого краю і держави мають допомогти студенту скласти мапу туристичного маршруту, чітко прописати логістику та кошторис витрат поїздки, рекламу, екскурсійну програму й дозвілля (тут присутні навички підприємницької діяльності, міждисциплінарні підходи до справи, здатність керувати групами людей та вміння себе поводити в колективі). Окреслений елемент повинен дозволити краще зрозуміти організацію і проведення пішохідних, велосипедних чи автобусних екскурсій, особливо пам'ятками, котрим властива середньовічна історія наших двох країн. Через участь у таких екскурсіях краще засвоюється навчальний матеріал, розвивається любов до рідного краю та його історії, загальнокультурні цінності, почуття патріотизму, свого статусу у суспільстві та вагомості власної професійної діяльності, а водночас застосування на практиці як теоретичних, так і практичних знань, вмінь, навичок, а також здатності до розуміння теоретичних і практичних засад економічної науки та підприємницької діяльності, основних особливостей сучасної світової та національної економіки, формування економічної грамотності і підприємливості.

7. Термінологічний диктант (належить до лінгвістичних, загальнокультурних компетентностей, але, насамперед, має стосунок до формування фахово-предметних)

Під час практичного заняття студент отримує комплекс термінів, які має вміння розлого пояснити (чимало з них латинського походження), датувати (використовуються компетентності у рамках СІД і міждисциплінарні підходи) та чітко пов'язати з конкретними історичними подіями (причинно-наслідкові зв'язки, наявність системи знань основних теорій і концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого та історіографічного аналізу зібраної

інформації; вміння їх критично аналізувати, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості), назвавши джерело чи комплекс джерел, в яких вони згадуються. Понятійно-категоріальний апарат доби, що вивчається – один із найбільш насичених, а відтак потребує від майбутнього вчителя кращого і простішого засвоєння з метою доступнішого пояснення учням школи.

8. Коментування документального та художнього історичного кіно (інформаційно-цифрова компетентність, навчання вчитися, загальнокультурна та низка фахових компетентностей)

Завдання студента передбачатиме складення фахового історичного коментаря до довільно обраного документального та художнього історичного фільму на тему вітчизняного чи європейського Середньовіччя, вичленення в сюжеті історичної правди і режисерського вимислу (із добіркою пристосування предметних компетентностей, утім міждисциплінарного характеру: здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчене, формувати й науково аргументувати власну позицію, брати активну участь у дискусіях; здатність порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей), локалізацію місцевості розгортання ключових подій, датування їх, встановлення головних героїв, окреслення побуту та повсякдення тощо.

9. Переклад статті з польської мови

Завдання, що передбачає володіння навиками польської мови задля роботи з історичними дослідженнями польських учених.

5. Організація навчання курсу

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	Історія та археологія	3 курс	вбірковий

Тематика курсу

Тема, план	лекції	практичні заняття	сам. роб
Тема 1: Проблеми джерелознавства русько-польських відносин X–XIV ст.	4		
Тема 2. Війна і мир у взаємовідносинах Рюриковичів із Пястами X–XIV ст.	2		
Тема 3. Русько-польські шлюбні відносини XI–XIV ст.	2		
Тема 4. Королівство Русі та королівство Польщі другої половини XIII – середини XIV ст.	2		
Тема 5. Місця пам'яті та предмети матеріальної культури в русько-польських середньовічних взаєминах	2		
Тема 6. Міграційні процеси в русько-польських відносинах XI–XIV ст.		2	
Тема 7. Бої та битви в русько-польських відносинах XII–XIII ст.		4	
Тема 8. Угорське королівство в русько-польських стосунках XI–XIV ст.		4	
Тема 9. Монгольська загроза середини XIII–XIV ст. та русько-польські зв'язки		2	
Тема 10. Церква в системі русько-		2	

польських відносин XI–XIV ст.			
Тема 11. Історіографічний дискурс русько-польських середньовічних зв'язків XVIII – початку XXI ст.		4	
Тема 12. Проблема так званих «Червенських градів» на рубежі X–XI ст.			4
Тема 13. Поляки і держави Ростиславовичів та Романовичів (кінець XI – середина XIII ст.)			4
Тема 14. Чехія, Німеччина та русько-польські відносини			4
Тема 15. Місто на Русі у військових операціях П'ястів			4
Тема 16. <i>Princeps Poloniae</i> Лешко Білий та боротьба за спадщину князя Романа Мстиславовича 1205–1227 рр.			4
Тема 17. <i>Ordo fratrum minorum</i> та <i>Ordo fratrum praedicatorum</i> : аспект русько-польських відносин XIII ст.			4
Тема 18. Польські князі-васали Романовичів? Проблема підпорядкування та двосторонніх відносин в середині – другій половині XIII ст.			4
Тема 19. Русько-польські відносини та боротьба за «австрійську спадщину» 1246–1278 рр.			4
Тема 20. Русько-польські стосунки на тлі монгольської загрози XIII – початку XIV ст.			4
Тема 21. Литовські землі в русько-польських відносинах XIII – першої половини XIV ст.			4
Тема 22. Королівство Польща та поляки-королі у стосунках з династією Романовичів 1320–1340 рр. Роль мазовецьких і сілезьких П'ястів			4
Тема 23. Руські поселенці в землях П'ястів XI–XIV ст. Еліти, духівництво, містяни, бранці			4
Тема 24. Падіння Львова 1340 та 1349 рр. Куди Казимир III вивіз скарби династії Романовичів?			4
Тема 25. Спадщина королівства Русі та угорсько-польська міждинастична унія. Волинські походи			4
Тема 26. Династичні зміни в Польщі 80-х рр. XIV ст. та спадщина королівства Русі			4
ЗАГ:	12	18	60
6. Система оцінювання курсу			
Загальна система оцінювання курсу	Поточне оцінювання студентів відбувається за 100-бальною шкалою у випадку усних виступів на практичних заняттях із подальшим накопиченням балів для допуску до складання іспиту. Передбачене автоматичне виставлення екзамену за результатами роботи під час семестру. У такий спосіб оцінюються усі різновиди індивідуальної та самостійної роботи залежно від рівня складності завдань		

Умови допуску до підсумкового контролю	Допуск до підсумкового контролю передбачений за умов відсутності жодної заборгованості за лекційні і практичні заняття та наявності не менше 50 балів, зароблених у різний спосіб під час практичних, індивідуальних занять та самостійної роботи. Заборгованість ліквідується у часі консультативних годин викладача, відповідно до встановленого з ним графіка та форм відпрацювання, які носять індивідуальний для кожного студента характер

7. Політика курсу

Письмові роботи: практикуються
 Академічна доброчесність: витримується у повному обсязі
 Відвідування занять – обов'язкове
 Неформальна освіта: передбачається у формі отримання самостійних завдань

8. Рекомендована література

1. <http://litopys.org.ua/>
2. Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти. Біла Церква, 2006
3. Волощук М. М. Русини-міщани малопольських міст XIII–XIV ст.: проблеми пошуку та ідентифікації // Український історичний журнал. 2021. № 2. С. 19–28
4. Волощук М. М. «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2014. 495 с.
5. Головка О. Б. Останній похід князя Романа Мстиславича у джерелах та історичній думці // Український історичний журнал. 2009. № 4. С. 28–47.
6. Головка О. Б. Русь і Польща в міжнародному житті Європи (X – перша половина XIII ст.). Київ, 2021
7. Горбач Т. С. Inter pacem et bellum. Польща і Німецький Орден у XIII – на початку XV ст. Київ, 2017
8. Зашкільняк Л., Крикун М., Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002
9. Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та руських земель Корони Польської XIV–XVI ст. Харків, 2009
10. Феномен мультикультурності в історії України і Польщі Матеріали міжнародної наукової конференції Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди 18–19 жовтня 2016 р. / наук. ред. С. Серяков. Харків, 2016
11. Юсупович А. Чи ходив Володимир Великий на/до ляхів? (польсько-руські відносини наприкінці X – на початку XI ст.) // Український історичний журнал. 2015. № 5. С. 43–69
12. Colloquia Russica / [pod red. V. Nagirnego i T. Pudłockiego]. Series II. T. 1 : Przemysł i ziemia Przemyska w strefie wpływów ruskich X połowa XIV w. Kraków, 2013
13. Colloquia Russica / [pod red. V. Nagirnego]. Kraków : Towarzystwo wydawnicze „Historia Iagellonica” ; Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemysłu, 2019. Series I. V. 9 : Rus’ and Poland (10th–14th centuries). Publications from the 9th International Scientific Conference, Przemysł, 5th–8th December, 2018.
14. Myśliński K. Dzieje kariery politycznej w średniowiecznej Polsce. Dymitr z Goraja (1340–1400). Lublin, 1981. 284 s.
15. Voloshcsuk M. W kwestii obecności Rusinów na dworze księżnej Grzymisławy – wdowy (1227–1258) po księciu krakowsko-sandomierskim Leszku Białym // Tracta temporis. Ludzie – regiony – fakty. Księga jubileuszowa dedykowana Dr hab. Prof. UŁ Tadeuszowi Nowakowi / [red. T. Grabarczyk, A. Kowalska-Pietrzak]. Łódź ; Wieluń : Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, 2017. S. 25–65

Викладач _____